

Defensa dels mèrits del doctorand a càrrec de la doctora María del Rosario Huesa Vinaixa

La UIB s'honra avui rebent al seu Claustre de doctors un mallorquí il·lustre. A Mallorca, cap temps passat no fou millor. Ni tan sols els mites creats per la literatura poden amagar —més aviat la confirmen— una dura realitat social, econòmica i cultural que, encara per a algunes de les generacions actuals, constitueix un passat molt pròxim. En aquest marc, han estat molt pocs els qui en aquestes illes han tingut la possibilitat de dedicar la vida a la ciència, i quan això ha estat possible, ha hagut de ser necessàriament lluny de la seva terra. El doctor Truyol és una d'aquestes poques persones que la societat balear, mitjançant la seva Universitat, ara està en condicions de recuperar. El conjunt de la seva obra constitueix el decantament d'una vida científica i intel·lectual llarga i prolífica, desenvolupada entorn de la seva condició de professor universitari, i impulsada permanentment per un esperit profundament humanista i tolerant.

No és agosarat afirmar que la seva inquietud intel·lectual i l'esperit humanista i tolerant es relacionen estretament amb les circumstàncies històriques en què li ha tocat viure. Fill de pares mallorquins (d'Inca ell i de Sencelles ella), Antoni Truyol i Serra neix a Saarbrücken (Alemanya) el novembre de 1913. La recerca de millors condicions econòmiques havia portat els seus progenitors, com tants de mallorquins, a deixar la terra natal per establir-se en països llunyans. (I per als mallorquins de l'època, tots els països eren llunyans. No eren, doncs, viatges d'anada i tornada.) En aquest cas, es tractava de la freda Europa interior, àvida de la «fruita del sud», al comerç de la qual es dedicava la família.

L'esclat immediat de la gran guerra europea imposa, això no obstant, un retorn apressat a Inca i, com a conseqüència, el primer contacte físic del doctor Truyol amb Mallorca. A Inca es desenvolupen, doncs, la seva primera infància i les primeres experiències vitals. Hi adquirirà també els primers coneixements: la llengua materna, a la família; la formació primària, a l'escola.

Amb aquesta empremta, primerenca, però tal volta per això indeleble, Antoni Truyol deixa Mallorca, acabada la guerra europea, per establir-se amb la família a Ginebra. Sí, precisament a Ginebra, on acaba d'establir-se, també, la primera organització internacional entorn d'un sistema institucionalitzat de seguretat col·lectiva: la Societat de Nacions. Allà, vora el parc que envolta el monument a la Reforma (amb les efígies de Luter, Calví i Zwingli), transcorre la resta de la seva infantesa.

El 1924, un nou trasllat. Aquesta vegada, de retorn a Saarbrücken, on residirà de manera més perllongada fins a acabar el batxillerat el 1932. També Saarbrücken, en aquesta època de la vida del doctor Truyol, és altament representatiu del que és l'Europa d'entreguerres: el Saarland s'havia posat sota l'administració de la Societat de Nacions, i no deixaria d'estar-hi fins al 1935, com a resultat del plebiscit en virtut del qual la seva població decidí de passar a sobirania alemanya. En aquest context, Antoni Truyol estudia el batxillerat al Liceu francès, però, com és comprensible, amb una alta incidència de la cultura germànica en la seva formació. L'estudi de la literatura i la història es converteix en la seva principal afició, i amb la *Crítica de la raó pura* de Kant se li desvetlla la vocació filosòfica.

Amb aquests antecedents, és estrany, potser, l'esperit tolerant i humanista del doctor Truyol? I pot ser sorprenent la seva vocació internacionalista i europeïsta?

Les llavors del pensament i la filosofia europea i de l'internacionalisme humanista eren sens dubte ja presents a l'intel·lecte d'Antoni Truyol quan, el 1932, ingressa a la Universitat de Madrid per cursar la llicenciatura de Dret, en la qual el magisteri de don Antonio de Luna acabà de forjar la ja sentida vocació internacionalista. Culminats els estudis de llicenciatura el 1936, la guerra civil espanyola, que passarà destinat a Mallorca, marca una interrupció en la seva trajectòria acadèmica, que no reprendrà fins al 1941. Aquest any és contractat com a ajudant de Filosofia del Dret a la Facultat de Dret de l'esmentada Universitat de Madrid.

El 1945 suposa un any transcendent en la seva carrera, ja que a l'obtenció del grau de doctor s'ha d'unir el nomenament com a professor adjunt, i poc després com a catedràtic de Filosofia del Dret a la Universitat de La Laguna, càtedra que, des de 1946 i fins a 1957, ocupà a la Universitat de Múrcia. Així mateix, l'any 1950 s'inicia la seva vinculació amb la Universitat de Lisboa, on és nomenat catedràtic encarregat de l'ensenyament de la Filosofia del Dret, una vinculació docent que havia de perllongar-se al llarg de quinze cursos acadèmics i que queda segellada amb la concessió del doctorat honoris causa per l'esmentada Universitat l'any 1960.

El 1957 inicia una nova etapa en la seva trajectòria acadèmica, ja que es trasllada a Madrid per ocupar la càtedra de Dret i Relacions Internacionals del que havia de ser la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia de la Universitat Complutense de Madrid. Es tracta d'una etapa no tan sols prolífica i fecunda en el pla intel·lectual, sinó també altament constructiva. Així, no tan sols consolida entorn d'ell mateix el Departament d'Estudis Internacionals d'aquesta Facultat, sinó que col·labora activament amb altres institucions de caràcter científic, com l'Institut Francisco de Vitoria del CSIC, del qual serà durant un quant temps cap de la Secció de Dret Internacional, o l'Institut Hispanolusoamericà de Dret Internacional, del qual és associat cofundador i, ara, membre d'honor. És, així mateix, cofundador de les més importants revistes espanyoles en l'àmbit del dret internacional, el dret europeu i les relacions internacionals, dels consells de redacció de les quals és membre actiu.

A la dècada dels seixanta comença a fer-se patent el reconeixement de la comunitat científica espanyola i internacional a l'obra del professor Truyol. Així, el 1972 ingressa com a acadèmic de número a la Reial Acadèmia de Ciències Morals i Polítiques, de la qual és vicepresident des de 1989. Des de 1975 és membre del *curatorium* de l'Acadèmia de Dret Internacional de la Haia, un dels pocs membres de nacionalitat espanyola que fins ara ha tingut aquesta institució. El 1977 és admès com a associat a l'Institut de Dret Internacional, per passar a ser-ne membre de ple dret el 1985. El 1979 hom li concedeix el títol de membre de l'orde civil d'Alfons X el Savi a la secció especial al mèrit docent. Un reconeixement, d'altra banda, que no han deixat de manifestar institucions que pertanyen a diversos Estats europeus, i del qual l'acte a què avui assistim seria la més recent expressió.

Però la successió de reconeixements no havia d'implicar el declivi de la seva activitat. Al contrari, sense deixar de banda la productivitat científica, la dècada dels vuitanta és marcada per una activitat singular: màxim reconeixement a la seva qualitat de jurista, el 1981 és elegit membre del Tribunal Constitucional, condició que es perllongarà fins al 1990, set anys després de jubilar-se com a catedràtic d'universitat el 1983. Allí el professor Truyol va demostrar que la inclinació per l'especialització científica pura no està barallada amb la capacitat per afrontar i resoldre amb equanimitat problemes reals, en molts casos d'enorme incidència política per a la convivència ciutadana. Encara més: constitueix una prova tangible que, precisament per això, hom està en condicions òptimes per poder dur a terme satisfactòriament una tasca com aquesta.

No és procedent, en un acte d'aquesta naturalesa, deixar constància detallada de la relació d'institucions de caràcter científic a les quals pertany Antoni Truyol, ni de la llarga llista de centres d'ensenyament superior i d'investigació que s'han beneficiat del seu magisteri; és la conseqüència lògica d'una vida dedicada de manera incansable a realitzar una vocació sentida amb intensitat en les seves múltiples facetes: historiador i filòsof, jurista i internacionalista, pensador i assagista, estudiós i mestre.

* * *

En la vastíssima obra del doctor Truyol hi ha dues línies mestres entorn de les quals gira la seva producció científica, dues disciplines conreades de manera paral·lela i inescindible: la filosofia del dret i de l'Estat, d'una banda, i, de l'altra, el dret internacional públic i les relacions internacionals. I, en tots dos casos, des d'una perspectiva eminentment històrica. Una condició, la d'historiador, que el doctor Truyol reivindica no sols per l'aspecte de la pròpia producció intel·lectual i científica, sinó també com a convençut de la imprescindibilitat de la perspectiva historicocultural en l'àmbit de la filosofia i de les ciències polítiques i morals o humanes. No hem de confondre, no obstant això, l'historicisme de Truyol amb cap posicionament de caràcter dogmàtic, incompatible amb el seu tarannà i incongruent, a més a més, amb la seva experiència vital.

Com ha dit algun dels seus eminents deixebles, el de Truyol més aviat és un «relativisme històric», contrari a qualsevol encastellament en fórmules del passat. «Independentment del fet que aquest no es repeteix —diu Truyol—, i la història precisament ens ho confirma, continua vigent que no es pot canviar la realitat d'esquena a la realitat, una realitat que només podem entendre a partir de la seva gènesi en un esdevenir aprehès globalment.»

Sens dubte, l'epicentre de l'espai científic de Truyol, allà on conflueixen els seus interessos i tendències, el punt d'encontre de la filosofia i el dret internacional en perspectiva històrica, el constitueix l'obra dels juristes i teòlegs espanyols del Segle d'Or. Des de *Los principios del Derecho público en Francisco de Vitoria*, de 1946, fins a «Vitoria et le débat sur la conquête» (1993) o «Los clásicos españoles del Derecho de gentes y la protección de los indios» (1994), Truyol realitza no sols un treball d'aprofundiment sistemàtic i filosòfic, sinó també de divulgació científica, amb les contribucions sobre els clàssics espanyols en enciclopèdies i obres col·lectives publicades en l'àmbit científic francès o alemany. Però, fonamentalment, Truyol trobarà en Vitoria els conceptes bàsics sobre els quals pot fonamentar la idea d'un ordre mundial: la concepció clàssica del dret natural i, molt especialment, la percepció de la societat internacional com el *totus orbis*.

«La idea del *totus orbis* de la humanitat —diu ja Truyol el 1946— concebuda com una persona moral que abraça tots els Estats sobre la base del Dret natural és, sens dubte, la concepció més grandiosa i innovadora de Francisco de Vitoria.»

Així, fruit d'aquesta perspectiva històrica ancorada en Vitoria, jusnaturalisme i universalisme, universalisme i jusnaturalisme, seran, indissociables i recíprocament implicats, els referents omnipresents a l'obra de Truyol.

La seva primera obra publicada, *El Derecho y el Estado en San Agustín*, és fruit de la impressió que li produeix *La Ciutat de Déu*, en tant que és —com diu ell— «teologia de la història», però també per les afinitats que hi troba amb els plantejaments filosòfics de Luter. Precisament a la Reforma protestant dedicarà la lliçó magistral a les oposicions a càtedres. A partir d'aquí la seva *Gènesi i fonaments espirituals de la idea d'una comunitat universal. De la civitas maxima estoica a la civitas gentium moderna* prefigura ja el que serà, en darrera instància, el leitmotiv, el rerefons de l'obra de Truyol, de la seva recerca intel·lectual. Nombroses figures del pensament i la filosofia europea han estat objecte d'anàlisi interessada: *Dante y Campanella. Dos visiones de una sociedad mundial*, «El *Discorso della neutralità* de Botero en su relació con la teoría de la neutralidad en Maquiavelo y Bodino», «John Austin et la philosophie du Droit», però també Grotius i Leibniz, Burckhardt, Heeren, Rousseau i Kant, Hegel i els hegelians..., tot cercant-hi una concepció filosòfica de la societat mundial, les bases d'una comunitat pacífica, la fonamentació del dret que l'ha de regir. Així, tot «projecte de pau perpètua», basat en propostes de signe federal o confederal —o, els més utòpics, en organitzacions polítiques d'abast mundial—, que ha vist la llum en la història de la filosofia europea ha estat objecte de l'àvid estudi de Truyol, de vegades també amb el propòsit, més utilitari, de fer-ne la recopilació i edició comentada.

Sens dubte, l'uropeisme del professor Truyol entronca amb aquesta recerca de les claus filosòfiques i polítiques de la pau, especialment en el marc d'una Europa que coneix i estima, però que li ha imposat, al llarg de tota la seva joventut, la més cruel successió de les més cruentes modalitats de la guerra. Per això, l'historicisme de Truyol no pot sinó revestir un caràcter superador de concepcions atractives però eixorques, i afronta amb realisme i obertura d'horitzons el futur. Així succeeix respecte del model polític del qual s'ha de dotar la nova Europa:

«És per a Europa una confederació la resposta final al repte de la necessària integració dins un món en mutació i amb dificultats la superació de les quals escapa a la capacitat dels Estats de construcció tradicional? No es comprova en les confederacions històriques (la de les tretze colònies angleses de Nord-amèrica després de la independència, l'helvètica, la germànica al segle XIX) la tendència a evolucionar vers Estats federals? Sia el que sia, la història, com subratllava Kant, engendra noves situacions que, al seu torn, incideixen sobre els remeis anteriors. El que sí que sembla clar, a la llum de l'experiència col·lectiva, és la necessitat d'un procés i d'etapes, procés i etapes sol·licitats, d'altra banda, per una acceleració del temps històric que els posa implacablement a prova.»

L'evident actualitat d'aquesta reflexió, en vista de les coordenades que informen el present estadi d'integració en el marc de la Unió Europea, eximeix de tot comentari.

D'entre els filòsofs europeus, Leibniz ha mantingut d'una manera especial l'actualitat en l'interès d'Antoni Truyol perquè, segons ell mateix diu, «el seu esperit europeu va saber harmonitzar-se amb la recerca d'un concert universal de les cultures». I potser no és estrany que dediqui precisament a Leibniz, preclar exponent de l'«europeu integral», la seva contribució a l'homenatge a R. J. Dupuy, glossador, quasi visionari, de la *ciudad terrestre*. De l'obra del científic i filòsof de Leipzig, l'en sedueix, per damunt fins i tot del seu projecte de federalització europea sota l'ègida de l'imperi, el fet d'haver posat en relleu «que la sort d'Europa és indissociable de la sort de la humanitat, i que, ho vulguem o no, existeix una solidaritat essencial, i no sols utilitària, entre les societats particulars i la societat humana a escala planetària, una en el respecte a les diversitats que en constitueixen la riquesa».

Amb tot, per a Truyol, no caben les concepcions positivistes en la construcció de l'ordre jurídic de la comunitat universal. Com hem dit, el dret natural i els seus fonaments en constitueixen un dels interessos inicials, però tal volta per això, i paral·lelament, també el coneixement i sistematització dels corrents doctrinals jusinternacionalistes. En aquest àmbit, la seva traducció de l'obra de Walz *Esencia del Derecho internacional y crítica de sus negadores*, així com la seva *Doctrines contemporaines du Droit des gens*, han constituït obres de coneixement imprescindible i referència obligada per als internacionalistes espanyols al llarg de dècades. *El cambio del mundo de los Estados de nuestro tiempo reflejado en la literatura internacionalista de los siglos XIX y XX*, «La reflexión sobre las relaciones internacionales en el antiguo Oriente» o «Les doctrines relatives aux relations internationales» també són projecció d'aquest interès encès pels diversos corrents del pensament internacionalista.

Però, bàsicament, és el coneixement de l'obra d'Alfred von Verdross, de qui acabarà considerant-se deixeble, el que l'inspira i li proporciona les claus de la superació del positivisme jurídic. Ja el 1945 Truyol publica el seu primer estudi sobre la trajectòria doctrinal de l'autor austríac, i el 1955 la primera edició de la seva traducció a l'espanyol del *Völkerrecht*, àmpliament coneguda, en aquella i en successives edicions, pels estudiants i estudiosos del dret internacional. Revisitada cinquanta anys després, Truyol ha trobat en l'evolució de la teoria de Verdross —a qui considera precursor del ressorgiment del dret natural després de la Segona Guerra Mundial (del neojusnaturalisme)— aspectes especialment vigents als nostres dies. Així, la tesi verdrossiana de la *idea de grup* com a font suprema del dret natural; l'afirmació —altra volta l'historicisme— del seu dinamisme, del seu caràcter mutable; la seva «adaptació a les exigències variables del bé comú de les societats en el temps», i, en fi, la conciliació entre les tesis antropocèntriques i teocèntriques del dret natural, en tant que totes dues reconeixen la doble naturalesa, individual i social, de l'home. Eliminada la secular contradicció i necessitada la societat d'un «fonament de valors comuns», la importància pràctica del dret natural s'hauria vist acrescuda, i la protecció dels drets humans en seria l'àmbit de confluència.

Com no podia ser altrament, Truyol s'ha vist implicat, per adscripció filosòfica però també per tarannà, en el desenvolupament doctrinal dels drets humans, preocupació que considera nuclear en la filosofia del dret dels nostres dies. La publicació, el 1968, de les declaracions i els convenis internacionals en matèria de drets humans, oportunament acompanyats d'un estudi preliminar, pot considerar-se pionera en la doctrina espanyola, limitada en aquest aspecte per restriccions de caràcter polític i per una pràctica exterior del règim absolutament aliena als encara escassos instruments internacionals de l'època. Era una època políticament dura, i aquesta duresa presentava, lògicament, aspectes particulars en l'àmbit acadèmic i intel·lectual. El doctor Truyol, malgrat el que pogués semblar per l'àmbit científic en què es mou, no viu tancat en una torre d'ivori. És coneguda l'actitud solidària que li provoquen l'expedient obert pel règim franquista a diversos professors universitaris poc afins i la consegüent expulsió de la càtedra dels professors López Aranguren, García Calvo i Tierno Galván, aquest darrer, antic company i amic de Truyol. Així mateix, és membre del consell de redacció de l'aperturista *Cuadernos para el Diálogo*, en la qual són freqüents les seves col·laboracions sobre qüestions europees i de drets humans.

Lògicament, la mateixa historicitat dels drets humans incideix sobre l'evolució de l'objecte d'anàlisi. Així, arribada la transició a la democràcia, ocupen la seva atenció els aspectes constitucionals i la nova actitud espanyola respecte de la protecció internacional dels drets humans i, posteriorment, els drets de caràcter col·lectiu i, en concret, els drets socials.

No obstant això, en aquesta evolució res no altera la seva concepció essencial dels drets humans:

«Si els drets humans, o drets de l'home, són els que l'home posseeix pel fet de ser-ho, per la pròpia naturalesa i dignitat, que la societat política ha de reconèixer i garantir [...], el concepte està arrelat en un ordre axiològic que l'Estat ni crea ni pot ignorar.»

D'altra banda, dels coneixements d'Antoni Truyol i de la seva percepció històrica de la filosofia del dret i del dret internacional ja hi ha moltes generacions de beneficiaris, a través, fonamentalment, de la gran *Historia de la Filosofía del Derecho y del Estado*, el tercer volum de la qual està a punt de sortir a la llum, o també dels *Fundamentos de Derecho internacional público* o de la *Historia del Derecho internacional público*, publicada inicialment en francès i de la qual ha aparegut recentment l'edició espanyola. La mateixa dimensió històrica trobem en bona part dels cursos impartits en diverses institucions: «Els grans tractats com a factor de desenvolupament del Dret internacional (d'ençà de la pau de Westfàlia)», impartit a l'Institut dels Alts Estudis Internacionals de París (1969), o els impartits en anys successius a l'Escola Diplomàtica sobre la història de les relacions internacionals, o els que exposà a l'Acadèmia de Dret Internacional de la Haia sobre la «Gènesi i estructura de la societat internacional» i sobre «L'expansió de la societat internacional als segles XIX i XX».

Precisament aquests darrers cursos revelen una faceta particular però especialment significativa del quefer científic, intel·lectual i acadèmic d'Antoni Truyol: les relacions internacionals. Disciplina germana del dret internacional públic, a Truyol correspon el mèrit d'haver-ne estat l'iniciador a la Universitat espanyola. Així, des que el 1957 obtingué la càtedra de Dret i Relacions Internacionals de la Facultat de Ciències Polítiques i Econòmiques (avui Ciències Polítiques i Sociologia) de la Universitat Complutense de Madrid, bona part de l'empenta acadèmica i doctrinal la destina al desenvolupament científic d'aquesta nova disciplina, atès que publica *La teoría de las relaciones internacionales como sociología* (1957) i *La sociedad internacional* (1974), obres d'àmplia difusió i repetidament reeditades que en són, sens dubte, una bona prova. Però potser revesteix encara més importància, especialment en l'aspecte humà, el fet d'haver iniciat i consolidat una escola d'internacionalistes, de creadors de les relacions internacionals com a disciplina científica, que, pel seu propi tenor i el dels seus integrants, és digna representant del magisteri d'Antoni Truyol.

En l'àmbit de les relacions internacionals Truyol ha tingut ocasió de projectar el seu interès pel concepte de comunitat universal. Però no ja en l'evolució com a idea, sinó com a realitat que progressa des d'un incipient «sistema europeu d'Estats» fins a una «societat mundial a la recerca d'un ordre nou». Un «ordre nou» que, en l'actualitat, als ulls de Truyol es presenta com el resultat d'una mutació de la societat internacional, els reptes de la qual s'assemblen als que hagueren d'afrontar els «pares fundadors» a la seva època, en darrera instància la formulació de les noves exigències de l'ètica a la societat internacional.

«La revolució de l'electrònica, amb els seus ràpids i espectaculars avanços en l'acostament instantani de les parts més remotes d'una terra empetitida al màxim i dels seus habitants més distants alhora que veïns, ha fet de la humanitat, del gènere humà, de la "família humana", una realitat tangible, que imposa una ètica pròpia, cridada a influir sobre la seva ordenació jurídica.»

I és que, pensa Truyol, per primer cop en la història, el gènere humà «és un en la realitat i no sols en la idea». La *civitas maxima* dels estoics, la «ciutat de Déu» de sant Agustí, el *totus orbis* de Vitoria, la *civitas gentium* de Kant, estarien més a prop en la societat internacional del present. Així, tal com ho concebia Vitoria, el dret de gents tornaria a ser un ordre universal en què:

«[I]a virtualitat del principi del bé comú de l'orbe, superior al bé comú dels respectius Estats, basat en una comunicació que implica solidaritat i reciprocitat, és evident: aquest principi està cridat a actuar com a factor de justícia distributiva, o fins i tot de justícia social (en el sentit actual de l'expressió), entre les col·lectivitats humanes sense distinció i entre els seus membres».

Si això ha de ser així, la història, com afirma el professor Truyol, «és lluny d'haver acabat». Però, en el seu esdevenir, ens és lícit d'afirmar, parafrasejant una de les seves referències a Leibniz, que «ningú no dubta que el seu món espiritual, o potser, preferentment, la seva forma de pensar, oberta, tolerant, harmonitzadora, globalitzant, no sigui per a nosaltres a la vegada un exemple i un estímul».